

İNSANA ‘DEĞER’ ve MÜREFFEH TOPLUM HEDEFİ İÇİN 2030 GÜNDEMİ: KAPASİTE GELİŞTİRME ve KAPSAYICILIK

EMİNE ÖZMETE*

1. Giriş

İnsan, doğuştan gelen bir değer ve haysiyete sahiptir. İnsanlık için büyük bir felaketle sonuçlanan İkinci Dünya Savaşı sonrası, dünyada barış ve adaleti tesis etmek için -ancak bugün bu amacına ulaşım ulaşılmadığı tartışılan- Birleşmiş Milletler kurulmuştur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde Birleşmiş Milletler’e üye ülkeler “**temel insan haklarına, insan şahsının onuru ve değerine, kadın ve erkeklerin eşit haklarına olan inançlarını yeniden teyit etmiş ve daha geniş bir özgürlük içinde sosyal ilerlemeyi ve daha iyi yaşam standartlarını teşvik etmeye karar vermişlerdir**” (UN, 1948).

Böylece yüksek yaşam standartları içinde yaşayan bireylerin oluşturduğu müreffeh toplumlar küresel bir hedef haline gelmiştir.

Müreffeh toplumlar, yoksulluk, şiddet ve baskı gibi yapısal eşitsizliklerden uzak; barış ve güven içinde yaşayan, herkesin doğasında var olan haysiyetine saygı duyulan; ifade, inanç ve toplanma özgürlüğünün korunduğu toplumlardır. Toplumdakiler, fiziksel ve ruhsal sağlıklarına özen gösteren; öğrenmeye değer veren, istikrarlı ve sağlıklı aileler ve destekleyici topluluklar oluşturarak değerlerini nesilden nesile aktaran; güvenli bağlar kuran, doğal çevreyi şimdiki ve gelecek nesiller için koruyan; iyi oluşu herkes için teşvik eden güçlenmiş bireylerdir. Birey-

lerin ve toplumun tamamının güçlenmeleri için ise kurumlar vatandaşlara karşı sorumluluk almışlardır. Vatandaşların sağlık, eğitim, mülkiyet gibi haklarından yararlanabilmeleri için kaynak ve fırsatlara erişebilmeleri desteklenmektedir.

Müreffeh toplumda yüksek kalitedeki altyapı ile ticaret kolaylaştırılmakta; maliye ve para politikası istihdamı, üretkenliği ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek için kullanılmaktadır. Kurumlar sözü edilen konularda çalışmalarını gerçekleştirirken dürüstlikle hareket etmekte ve hukukun üstünlüğüne tabi olmaktadır (Legatum Institute, 2021). Bu bağlamda, müreffeh toplumların “insanın değerini kabul etme ve geliştirme” düşüncesinden hareketle inşa edildiğini söylemek mümkün olmaktadır.

Küresel düzeyde müreffeh toplum hedefine ulaşmayı teşvik etmek için yerel ve uluslararası kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve özel kuruluşlar belirli zaman aralıklarında, bazı ölçütler ekseninde mevcut refah düzeylerini izleme ve değerlendirmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedirler.

Çalışmalardan elde edilen kanıta dayalı sonuçlar refahın iyileştirilmesi, toplumun kalkınması ve kalkınmanın sürdürülebilir hale getirilmesi için karşılanması gereken gereksinimlere ve alınması zorunlu olan sorumluluklara işaret etmektedir.

Aşağıda geniş ölçekli çalışmalar ekseninde, insana verilen değer odağında küresel refah göstergelerine ve ülkemizde refah düzeylerini incelemeye yönelik olarak ilişkin bir derleme sunulmuştur.

1 Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

2. Mevcut Refah Göstergeleri

Geçmiş yıllarda refah seviyeleri yalnızca GSYİH ekseninde ölçülürken, bu yaklaşımın eleştirilmesiyle günümüzde insan refahının sağlık, eğitim, çevre kalitesi gibi birçok faktöre bağlı olduğu kabul edilmiş; refah düzeyini inceleyen çalışmalara çoklu ölçütler dahil edilmeye başlanmıştır (Sen, 1985; Pukeliene ve Starkauskiene, 2011; akt. Türe, 2019). Konuya ilişkin gerçekleştirilen kapsamlı çalışmalardan biri OECD (2020) tarafından bildirilen

“Refah Çerçevesi”dir. Buna göre, mevcut refahın anahtar boyutları (1) Gelir ve servet, (2) Çalışma ve iş kalitesi, (3) Konut, (4) Sağlık, (5) Bilgi ve beceriler, (6) Çevre kalitesi, (7) Öznel iyi oluş, (8) Güvenlik, (9) İş –aile/özel yaşam dengesi, (10) Sosyal bağlantılar ve (11) Sivil katılımdır.

Bu anahtar boyutlar; hanehalkı net harcanabilir gelir ile medyan net serveti, istihdam oranları,

barınma giderlerinden sonra harcanabilir gelir, doğuştan beklenen yaşam süresi, öğrencilerin bilişsel becerileri, yeşil alana erişim, yaşam memnuniyeti, ölümler, boş zaman ve kişisel bakım için ayrılan zaman, arkadaşlar ve aile ile etkileşim için harcanan zaman ve seçmen katılımı gibi göstergeler ekseninde incelenmektedir. Anahtar boyutlara ilişkin nüfus grupları arasındaki eşitsizliği belirlemek amacıyla ise ücretlendirmede cinsiyete dayalı farklılıklar, 25 yaşında düşük düzeyde (okula gitmemiş, ilk ve orta öğretim düzeyi) ve yüksek (yüksek öğretim) düzeyde eğitim almış erkekler arasındaki ortalama yaşam süresi farkı, geceleri güvende hissetmede cinsiyet farkı, algılanan sosyal destek eksikliği gibi çeşitli göstergeler incelenmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. OECD Refah Çerçevesi

Mevcut Refah Göstergeleri			
Boyutlar	Refah Göstergeleri	Eşitsizlik Göstergeleri	Ölçme Biçimi
Gelir ve Servet	Hanehalkı net harcanabilir gelir ile medyan net serveti	Gelir dağılımının en üst %20 'indeki ortalama (eş değeriştirilmiş) hanehalkı kullanılabilir gelirinin en alttaki %20'nin ortalama gelirine oranı	• Ortalamalar • Gruplar arasındaki eşitsizlikler • En yüksek ve en düşük performans gösterenler arasındaki eşitsizlikler • Yoksunluklar
Çalışma ve İş Kalitesi	İstihdam oranı	Ücretlendirmede cinsiyete dayalı farklılıklar ile uzun saatler boyu çalışma	
Konut	Barınma giderlerinden sonra harcanabilir gelir	Aşırı kalabalık oranı	
Sağlık	Doğuştan beklenen yaşam süresi	25 yaşında düşük (okula gitmemiş, ilk ve orta öğretim düzeyi) ve yüksek (yüksek öğretim) düzeyde eğitim almış erkekler arasındaki ortalama yaşam süresi farkı	
Bilgi ve Beceriler	15 yaşındaki öğrencilerin bilimdeki bilişsel becerileri	Matematik, okuma ve fen bilimlerinde düşük puan alan 15 yaşındaki öğrencilerin payı	

Kaynak: (OECD, 2020).

Küresel olarak mevcut refaha ilişkin önemli göstergelerden biri olan gelir ve servet istatistikleri incelendiğinde; kişi başı hanehalkı gelirinin 2010'dan 2019 yılına kadar %6 oranında arttığı görülmektedir. Bununla birlikte, hanehalkı medyan net serveti oranı %4 oranında düşmüştür. OECD genelinde yaklaşık 8 haneden

1'i görelî gelir yoksulluğu yaşamaktadır. Hanelerin en zenginini oluşturan %10'luk nüfus grubu, tüm hanehalkı servetinin yarısından fazlasına sahiptir (OECD, 2020). 2021 yılında yapılan bir çalışma ise ekonomik büyümenin nüfusa dağıtılmasına ilişkin eşitsizliklerin sürdürdüğüne dair kanıtlar sunmaktadır. Buna göre, 2021 yılında küresel nüfusun en zengin %10'u küresel gelirin %52'sine sahipken, nüfusun en yoksul yarısı bunun yalnızca %8,5'ini kazanmaktadır. Ortalama olarak, küresel gelir dağılımının ilk basamaklarında yer alan (%10) bir birey yılda 87.200 € (122.100 ABD Doları) kazanırken, küresel gelir dağılımının en yoksul yarısından bir birey yılda yaklaşık 2.800 € (3.920 ABD Doları) kazanmaktadır. Küresel servet eşitsizlikleri ise gelir eşitsizliklerine kıyasla daha belirgindir. Dünya nüfusunun en yoksul yarısı, toplam servetin yalnızca %2'sine sahiptir. Buna karşılık, küresel nüfusun en zengin %10'u tüm servetin %76'sına sahiptir (World Inequality Lab, 2021).

Çalışma ve iş kalitesi açısından küresel düzeyde COVID-19 salgınının etkilerinin sürdürdüğü görülmektedir. Bununla birlikte, pandemi öncesi performansa dönüşün önümüzdeki yıllarda dünyanın çoğu bölgesi için zor olabileceği tahmin edilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü, 2022'de küresel düzeyde işsizliği deneyimleyen nüfusun 207 milyon olduğunu belirtmekte; bu sayının 2019 yılına kıyasla yaklaşık 21 milyon kişi fazla olduğunu açıklamaktadır (ILO, 2022). Ek olarak, COVID-19 salgınından önce çalışma saatleri küresel olarak normal sınırlar içerisinde de olsa (haftada yaklaşık 43,9 saat) dünyadaki işçilerin yaklaşık %35,4'ünün 48 saatten fazla çalıştıkları bildirilmektedir (OECD, 2022). İş –aile/özel yaşam dengesi açısından eşitsizliğin göstergesi olan çalışma saatlerindeki cinsiyet farklılıkları incelendiğinde; kadınların evde/ailede ve çalışma yaşamında çoklu rolleri eş zamanlı yerine durumunun zorlayıcı olduğu görülmektedir; erkeklerin gelir getirici işlerde uzun saatler çalışma olasılığının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmektedir (ILO, 2022).

Konut istatistikleri 2017 yılında OECD üye ülkelerindeki hanelerin %11,6'sının aşırı kalabalık halde yaşadığını göstermiştir. Ülkeler arasında farklılıklar bulunmakta ise de 2010 ile 2017 yılları arasında aşırı kalabalık hane oranlarının OECD ortalaması için %2,6 oranında düştüğü bildirilmektedir (OECD, 2020).

Küresel **sağlık** açısından önemli bir gösterge olan doğušta beklenen ortalama yaşam süresi 2019 yılına kadar tüm OECD ülkelerinde artmıştır (OECD, 2019). Küresel düzeyde řu anda 73,2 yıl olan doğuş-

ta beklenen yaşam süresinin mortalite düzeyinde azalmanın bir sonucu olarak 2050 yılında yaklaşık 77,2 yıl olacağı tahmin edilmektedir (UN, 2022).

Çevre kalitesi istatistikleri incelendiğinde; dünya nüfusunun %99'unun sağlıksız seviyelerde ince partikül madde ve azot dioksit soluduğu görülmektedir. Veriler, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşayan insanların Dünya Sağlık Örgütü hava kalitesi sınırlarını aşan seviyelerde dış hava kirliliğine maruz kaldıklarını göstermektedir (WHO, 2022).

İnsanın bilgileri ve yapabilirlikleri açısından önemli bir gösterge olan **bilgi ve becerilere** dair istatistikler ise OECD ülkelerinin yaklaşık dörtte birinde 15 yaşındaki öğrencilerin matematik, okuma ve fen bilimlerindeki ortalama puanlarının düştüğünü göstermektedir. Sosyoekonomik geçmişe göre 15 yaşındaki bilgi ve becerilerde büyük eşitsizlikler olduğu belirtilmektedir (OECD, 2020).

OECD tarafından **öznel iyi oluşun** temel göstergesi olarak belirlenen yaşam memnuniyeti artsa da; pandeminin olumsuz etkilerini daha fazla deneyimleyen ülkelerin 2020'deki öznel refahta diğer ülkelere kıyasla geride kaldığı görülmektedir (OECD, 2020; OECD, 2021).

Güvenlik açısından OECD ülkeleri genelinde cinayet oranlarının 2010'dan bu yana üçte bir oranında düştüğü belirtilmektedir (OECD, 2020). Öte yandan, bu oranın yalnızca küresel nüfus arttığı için azaldığı anlaşılmaktadır. Cinayetlerde öldürülen toplam insan sayısı 1990'da 362.000 iken 2017'de 464.000'e yükselmiştir (UNODC, 2019). Geceleeri yalnız yürürken erkeklerin %79'unun, kadınların ise %62'sinin kendilerini güvende hissettikleri belirtilmektedir. OECD ülkelerinin çoğunluğunda kadınlara kıyasla erkeklerin daha yüksek cinayet riski altında oldukları; buna karşın dünya genelinde kaydedilmiş tüm cinayetlerin yaklaşık %90'ının erkek failer tarafından gerçekleştirildiği; küresel düzeyde her beş cinayetten birinin yakın bir partner veya başka bir aile üyesi tarafından gerçekleştirildiği; ancak bu cinayetlerde yaşamını kaybedenlerin büyük çoğunluğunu kadınların ve kız çocuklarının oluşturduğu belirtilmektedir (UNODC, 2019).

Sosyal bağlantılar açısından OECD genelinde insanların sosyal ilişkilerinden genel itibariyle memnun oldukları (10 üzerinden 8,1 puan) anlaşılmaktadır. İnsanların %90'ı yaşamlarında ihtiyaç anında güvenebilecekleri biri olduğunu değerlendirmektedirler. OECD genelinde, 15 yaş ve üzeri kişiler haftada ortalama

6 saati aileleri ve arkadaşları ile etkileşim içerisinde geçirmektedirler (OECD, 2020). Bununla birlikte, COVID-19 salgınının ilk yılında bireylerin yalnızlık duygularını arttırmıştır. Kısıtlamaların kaldırılması ise bu duyguyu azaltmamıştır (OECD, 2021).

Sivil katılım açısından OECD ülkelerinde seçmen katılımı oranlarının 2016-2019 yılları arasında yaklaşık %69 olarak gerçekleştiği; her 3 kişiden 1'inin hükümetin gerçekleştirdiği çalışmalarda söz sahibi olduğunu düşündüğü belirtilmektedir. COVID-19 salgını sonrasında birçok insanın toplumsal yaşamdan uzaklaştığı ve kendini toplumu şekillendiren süreçlere katılabilecek durumda hissetmedikleri ortaya konmuştur (OECD, 2021).

Ülkemiz *"daha fazla değer üreten, daha adil paylaşan, daha güçlü ve müreffeh Türkiye"* vizyonu ile, müreffeh toplum inşasında açıkça sorumluluk alan ülkelerden biri olup; bu durum On Birinci Kalkınma Planı'nda açıkça ifade edilmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Ülkemizde gerçekleştirilen son çalışmalardan elde edilen veriler incelendiğinde; en yüksek eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip %20'lik nüfusun toplam gelirden aldığı payın %46,7'ye düştüğü, en düşük gelire sahip yüzde 20'lik nüfusun aldığı payın ise %6,1'e yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2022). 15 ve daha ileri yaştaki kişilerde işsizliği deneyimleyen bireylerin sayısı 2022 yılı Kasım ayında bir önceki aya göre 23 bin kişi artarak 3 milyon 576 bin kişi olmuştur. Bununla birlikte, istihdamdaki bireylerin sayısının 285 bin kişi artarak 31 milyon 574 bin kişi olduğu görülmüştür. İstihdam oranı kadın ve erkek için toplam %48,6 olarak hesaplanmış; erkeklerde bu oranın %65,7, kadınlarda ise %31,7 olduğu görülmüştür. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış haftalık ortalama fiili çalışma süresi 44,4 saattir (TÜİK, 2022).

Ülkemizde öğretim yılı ve eğitim düzeyine göre net okullaşma oranları 2020-2021 öğretim yılında ilkökul düzeyi için 93,23, ortaokul düzeyi için 88,85; ortaöğretim düzeyi için 87,93; yükseköğretim için 44,41 iken bu oranlar 2021-2022 öğretim yılında ilkökul için 93,16; ortaokul için 89,84; ortaöğretim için 89,67; yükseköğretim için 44,66 olmuştur. 2020-2021 öğretim yılı okul öncesi net okullaşma oranları 3-5 yaş için 28,35; 4-5 yaş için 36,79; 5 yaş için 56,89 olarak hesaplanmıştır. 2021-2022 öğretim yılında ise net okullaşma oranı 3-5 yaş için 44,05'e, 4-5 yaş için 55,87'ye, 5 yaş için ise 81,63'e yükselmiştir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022).

2020 yılında Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastaneler ile özel hastanelerin sayısı toplam 1.466 iken; 2021 yılında bu sayı 1.479'a ulaşmıştır. Ayrıca, 2021 yılında üniversite hastanesi sayısının 68 olduğu belirtilmiştir. 100.000 kişiye düşen toplam hekim sayısı ise 2020 yılında 205 iken bugün 217'ye yükselmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2022).

2020 yılında kamu kaynakları içinde sosyal yardımlara ayrılan tutar 69 milyar TL olup GSYH içinde sosyal yardımların payının %1,42 oranında olduğu görülmüştür. 2021 yılında ise kamu kurumları tarafından toplam 97,8 milyar TL sosyal yardım harcaması yapılmış; GSYH içinde sosyal yardımların payı ise bir önceki yıla göre artarak %1,74 olmuştur (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022). Bununla birlikte, COVID-19 salgını esnasında alınan önlemler nedeniyle sokağa çıkma kısıtlamasına tabi olan kronik rahatsızlığı olan bireyler ile 65 yaş ve üzeri bireylerin gereksinimlerinin hızlı ve eksiksiz bir biçimde karşılanabilmesi için Vefa Sosyal Destek grupları oluşturulmuştur. Faaliyetlerine 22 Mart 2020 tarihinde başlayan gruplar 62 gün içerisinde 6.649.461 haneye ulaşarak sağlıklı yaşam açısından önem arz eden ilaç, yiyecek, temizlik ve hijyen ürünleri gibi gereksinimlerin karşılanmasını sağlamışlardır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2020).

Türkiye'de 18 yaş ve üzeri nüfus grubu içinde mutlu olduğunu bildirenlerin oranı, 2020 yılında %48,2 iken 2021 yılında %49,3'e yükselmiştir. Bireylerin mutluluk kaynakları en çok aileleri (%67,6) ve çocukları (%16,8) dir. Mutluluk kaynağı olarak, bu oranı %4,1 ile eş, %4 ile anne/baba, %4 ile kendisi ve %2,1 ile torunlar takip etmektedir (TÜİK, 2022).

3. 2030 Gündemi: Kapasite Geliştirme ve Kapsayıcılık

Mevcut refaha ilişkin kanıtlar küresel düzeyde pandemi öncesinde var olan bazı sorunların derinleştiğini göstermektedir. Pandemi öncesinde insanlar yaşamlarını mutlu ve sağlıklı bir biçimde sürdürmek için sosyal çevrelerinden destek alırken; pandemi ve sonrasında insanların zorunlu veya bilinçli olarak yalnızlaştıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, refaha ve eşitsizliklere ilişkin küresel göstergeler içinde engelliler, çocuklar, yoksullar, yaşlılar gibi bazı nüfus gruplarına ilişkin verilerin temsiline olmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum, bazı bo-

yutlar açısından hassas olan grupların gereksinimlerinin “görünmez” olması riskini arttırmakta ve var olan özel gereksinimli durumu pekiştirmektedir. Örneğin, doğuştan beklenen yaşam süresinde olumlu gelişmeler kaydedilirken çocuklarda yetersiz beslenme, kadına yönelik şiddet, alkol, madde ve tütün kullanımı gibi faktörler küresel sağlık açısından risk faktörleri olmaya devam etmektedir. Çevre kalitesi açısından ince partikül madde nedeniyle dış hava kirliliğine maruz kalma ile birlikte su, sanitasyon ve hijyen sorunları devam etmektedir (WHO, 2022). Küresel olarak ekonomik büyümeye ilişkin veriler, büyümenin nüfusa nasıl dağıtıldığını (World Inequality Lab, 2021) ve alım gücünün yaşam standartlarını nasıl etkilediğini açıklamaya nadiren odaklanmaktadır. Çalışma yaşamı kalitesi ile ilgili olarak; kayıt dışı istihdamda yer alanlar ile daha kısa veya daha uzun çalışma riski altında olan işçiler (ILO, 2022) yaşlı ayrımcılığı mağduru olanlar geri planda kalmaktadırlar.

Oysa küresel olarak müreffeh bir toplum hedefi için açık oluşturan bu konular “Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Hedefleri”nde de yer almaktadır. 2015 yılında belirlenen 17 küresel hedef; *aşırı yoksulluğa ve açlığa son vermek; sağlık ve kaliteli yaşam; nitelikli eğitim; toplumsal cinsiyet eşitliği; temiz su ve sanitasyon; erişilebilir ve temiz enerji; insana yakışır iş ve ekonomik büyüme; sanayi, yenilikçilik ve altyapı; eşitsizliklerin azaltılması; sürdürülebilir şehirler ve topluluklar; sorumlu üretim ve tüketim; iklim eylemi; sudaki yaşam; karasal yaşam; barış, adalet ve güçlü kurumlar, amaçlar için ortaklıklar* ana temaları ekseninde belirlenmiştir. Yine de, 2030 Hedefleri pandemi ve sonrasındaki küresel krizler (çatışmalar nedeniyle gerçekleşen zorunlu göçler, afetler vd.) ile ailelerin baş etme güçlerinin ve işlevselliğinin azalması, değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmaması ve kuşaklararası dayanışmanın faydalarından yararlanılamaması gibi sorunları kapsamına almamaktadır.

Birleşmiş Genel Kurulu 2024 Uluslararası Aile Yılı'nın otuzuncu yıldönümü nedeniyle üye devletlere, Birleşmiş Milletler kuruluşlarına ve ilgili paydaşlara *“tüm ailelerin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde gözetilmesine yönelik hazırlıkları, tüm ailelerin ihtiyaçlarına cevap veren aile odaklı politikalar ve programlar da dahil olmak üzere pratik girişimlerle teşvik etme”* çağrısında bulunmuştur. Paydaşlar, hazırlıkların bir parçası olarak teknolojik ve demografik dönüşümlerin, kentleşmenin, göç ve iklim değişikliği eğilimlerinin aileler üzerindeki etkisine ilişkin

araştırma ve bilgilendirme faaliyetlerini desteklemeye davet edilmiştir (UN, 2022). İnsanların ilk kez sosyalleşmeyi ve dayanışmayı deneyimlediği aileler başta olmak üzere; kuşaklararası dayanışmanın desteklenmesi ile ortak değerlerin gelecek nesillere aktarılmasının 2030 gündeminde yer alması gereken önemli bir konu olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim müreffeh toplumları oluşturan güçlenmiş bireyler, istikrarlı aileler ve destekleyici topluluklar oluşturarak; kültürü şekillendiren değerleri –özellikle yaşlı aile bireyleri tarafından –gelecek nesillere aktarmakta ve toplumun gelişmesi için gerekli olan güvenli bağların kurulmasını teşvik etmektedirler.

Teknolojik gelişmelerin sosyo-kültürel yansımaları; değerlerdeki değişim; göç, kentleşme, istihdamdaki sektörel dağılımın tarım alanından hizmet ve sanayi sektörüne yönelmesi ile birlikte ortaya çıkan aile yapısındaki hızlı dönüşüm; toplumda değişime uyum hızının değişim hızını yakalayamaması ve eş zamanlı olarak birçok konudaki değişimi yönetme ihtiyacı bireyde, ailede ve toplumda baskı oluşturmaktadır.

Bu noktada toplumda kimseyi geride bırakmadan kapsayıcı bir şekilde beşeri sermayeye yapılacak olan yatırım ile bireylerin ve ailelerin sorun çözme ve değişime uyum sağlama kapasitelerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Aile bütünlüğünün korunması, aile işlevselliğinin artırılması ve sağlıklı aile yapısının teşvik edilmesi toplumun geleceğini inşa edebilecek önemli bir husustur. Çünkü, sosyal, psikolojik, duygusal, ekonomik, kültürel, çevresel (mikro) yönleri ile aslında bir yuva olan ailenin yerini tutabilecek hiçbir kurum yoktur. Bu nedenle sosyal refah devleti hizmetlerinin aileyi ve ailedeki bireyleri güçlendirebilecek politikalara ve programlara odaklanması önemli bir hedeftir. Eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, maddi yardımlar gibi sosyal hizmetler, çalışma ve sosyal güvenlik gibi aileyi güçlendirebilecek hizmetler sosyal refah devleti tarafından sunulan haklardır. Bu hizmetlerin nihai hedefi ise bireylerin ve ailelerin mutluluğunu sağlamak, yaşam kalitesini geliştirmek; müreffeh bir toplum oluşturmaktır.

Kaynakça

ILO. (2022). Working Time and Work-Life Balance Around the World. Geneva: International Labour Organization.

ILO. (2022). World Employment and Social Outlook Trends 2022. Geneva: International Labour Office.

Legatum Institute. (2021). Defining prosperity. Ocak 2023 tarihinde https://docs.prosperity.com/6316/3544/1431/Defining_Prosperty_-_2021.pdf adresinden alındı

OECD . (2021). COVID-19 and Well-being: Life in the Pandemic. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2019). Health at a Glance 2019: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2020). Hayat Nasıl? 2020: Measuring Well-being. Paris: OECD Publishing.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022, Şubat). 2021 Yılı Faaliyet Raporu. <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf> adresinden alındı

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021, Şubat). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. <https://www.aile.gov.tr/media/73627/2020-faaliyet-raporu.pdf> adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019 - 2023). Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

T.C. İçişleri Bakanlığı. (2020, Mayıs 14). Vefa Sosyal Destek Grupları 6.649.461 Haneye Ulaştı. T.C. İçişleri Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.icisleri.gov.tr/vefa-sosyal-destek-gruplari-6649461-haneyeye-ulasti> adresinden alındı

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/2022. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.

T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü. (2022, Eylül 30). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2021 Haber Bülteni. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://sbsgm.saglik.gov.tr/Eklenti/44131/0/saglik-istatistikleri-yilligi-2021-haber-bultenipdf.pdf> adresinden alındı

Türe, H. (2019). OECD Ülkeleri İçin Refah Ölçümü: Gri İlişkisel Analiz Uygulaması. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(2), 310-327.

The World Bank. (2020). Life expectancy at birth, total (years). Ocak 2023 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Mayıs 6). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021. Ocak 2023 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=-Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Nisan 11). İşgücü İstatistikleri, Kasım 2022. Ocak 2023 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Subat-2022-45646> adresinden alındı

TÜİK. (2022, Şubat 17). Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832> adresinden alındı

UN. (2022, Şubat 8). Displacement, humanitarian needs surging inside Afghanistan and across region. Ocak 2023 tarihinde UN News: Global perspective Human stories: <https://news.un.org/en/story/2022/02/1111532#:~:text=A%20displaced%20family%20carrying%20their%20belongings%20in%20Kandahar%2> adresinden alındı

UN. (2022). Preparations for and observance of the thirtieth anniversary of the International Year of the Family. Ocak 2023 tarihinde <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/704/39/PDF/N2270439.pdf?OpenElement> adresinden alındı

UN. (2022). World Population Prospects 2022: Summary of Results . New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs .

UNODC. (2019). Global Study On Homicide: Executive summary. Vienna : United Nations Office On Drugs And Crime .

UNODC. (2019). Global Study on Homicide: Gender-related killing of women and girls. Vienna : United Nations Office on Drugs and Crime .

WHO. (2022). World Health Statistics 2022: monitoring health for the SDGs, sustainable development goals. Geneva:: World Health Organization.

World Inequality Lab. (2021). World Inequality Report 2022. World Inequality Lab.